

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 8 (346) ЛИСТОПАД

2021

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 8 (346) листопад 2021

Частина II

Засновано в лютому 1997 року

Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 26 листопада 2021 року)

Виходить чотири рази на рік

17. **Цалапова О. М.** Освітній компонент «Сімейне читання» як чинник формування літературно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти..... 167
18. **Шищенко В. О., Вельможна Я. Є.** Підготовка майбутніх учителів до адаптації першокласників НУШ..... 177

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТІ

19. **Агаркова Н. О., Васильєва С. О.** Практичний досвід формування soft skills у студентів педагогічного ЗВО..... 185
20. **Акімова О. М.** Підготовка майбутніх учителів початкової школи до профілактики проявів булінгу серед школярів..... 195
21. **Бабакіна О. О.** Принципи управління розвитком системи підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників (2000 – 2014 рр.)..... 205
22. **Блудова Ю. О., Потапова Н. В.** Особливості суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій..... 213
23. **Варяниця Л. О.** Комунікативна компетентність як складова дизайн-мислення..... 224
24. **Григор'єва І. О.** Причини та особливості професійного вигорання фахівців інклюзивно-ресурсних центрів..... 233
25. **Докучаєва В. В.** Контролінг проєктувальної діяльності майбутніх педагогів на основі зворотного зв'язку..... 244
26. **Єрьоменко О. А.** Діджиталізація процесу підготовки вчителів початкової школи..... 255
27. **Капустіна О. І., Бакуменко Т. К.** Сучасні аспекти практичної підготовки у закладі вищої освіти..... 265
28. **Іванов Є. В., Гош В. Є.** Дистанційна освіта сьогодення: сутність та виклики..... 273
29. **Місяк Ю. В.** Відсутність дискримінації як одна з умов безпечного освітнього середовища сучасного закладу освіти..... 283
30. **Павлова О. Г.** Розвиток аксіосфери майбутнього педагога в діалоговому просторі сучасної освіти..... 293
31. **Прокопенко А. О.** Основні аспекти розвитку діджиталізації освіти в теорії та практиці педагогіки..... 302
32. **Репко І. П., Одарченко В. І., Задорожня Я. І.** Конкурентоспроможність особистості: генезис та еволюція поняття..... 312
33. **Ткачов А. С., Махновський С. С.** Моделі змішаного навчання та підходи до їх відбору в освітньому процесі вищої школи..... 321
34. **Харківська А. І.** Особливості функціонування цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти..... 333
35. **Шапаренко Х. А., Зозуля О. В.** Складові готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки..... 342

УДК 378.147.091.33-027.22(045)

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-265-272

Капустіна Олена Ігорівна,

викладач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти, доктор філософії
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна.
lenaik1996@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8859-7435>

Бакуменко Тетяна Костянтинівна,

старший викладач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти, доктор філософії
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна.
tanya020365@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-5596-6572>

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальною проблемою на сьогодні постає питання наближення змісту освітнього процесу у закладі вищої освіти (ЗВО) до потреб ринку праці. Провідними напрямками роботи ЗВО щодо вирішення цього питання є посилення практичної підготовки здобувачів освіти, тісна співпраця із роботодавцями. Саме тому, процес підготовки у сучасному ЗВО педагогічного спрямування повинен бути направлений не лише на накопичення певного рівня компетенцій, а на професійний, особистісний розвиток і саморозвиток майбутнього педагога, формування його ціннісних орієнтацій.

У зв'язку з пандемією COVID-19, ускладненням епідемічної ситуації в Україні та світі в цілому, інтенсивно відбувається процес цифровізації освіти, зокрема і практики у ЗВО. Використання технологій дистанційного навчання під час практичної підготовки здобувачів освіти сприяє розширенню світогляду, розвитку критичного мислення, креативності та самостійності. Разом із тим, практика у режимі онлайн має певні недоліки: труднощі у забезпеченні ефективного зворотного зв'язку в дистанційному форматі, зниження мотивації до навчання, відсутність доступу до інтернет-ресурсів у деяких здобувачів освіти.

Практична підготовка є важливою умовою формування професійних якостей фахівця, що дозволяє випускникам ЗВО бути

конкурентоспроможними, компетентними, а також готовими до здійснення педагогічної діяльності у закладах освіти. З огляду на вищезазначене, виникає потреба у вивченні сучасних аспектів практичної підготовки у ЗВО.

Питання практичної підготовки у ЗВО розглянуто у працях багатьох вчених. Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх педагогів вивчали Н. Братечко, І. Княжева, О. Молчанюк, А. Прокопенко, А. Чаговець та ін. Практична підготовка майбутніх педагогів досліджена у працях М. Вечірко, С. Пехаревої, О. Тельної, Г. Пономарьової, Х. Шапаренко та ін. Питання формування професійних якостей педагога під час підготовки фахівця висвітлено у роботах М. Божик, О. Вознюк, Н. Кислої, О. Лаврентьевої та ін. Особливості організації та змісту практики здобувачів освіти досліджено Л. Нікітченко, Г. Савіцькою, О. Плахотнік, А. Харківською. Особливості проведення практики з використанням технологій дистанційного навчання представлено у працях Т. Долженка, Н. Безлюдної, Н. Дудник, Ж. Колоскової, Н. Назаренко, Л. Філатової, В. Шищенко та ін.

Основна мета дослідження полягає в аналізі сучасних аспектів практичної підготовки як важливої умови формування професійних якостей фахівця. У науковій розвідці було використано такі методи дослідження: системний і порівняльний аналіз науково-педагогічної літератури, нормативно-правових документів, для визначення стану розробленості зазначеної проблеми; прогнозування – для узагальнення результатів.

Вагомою складовою освітнього процесу у ЗВО є практика, що є основою підготовки майбутніх педагогів. Проходження практики здобувачами освіти сприяє розвитку у них професійної самосвідомості в контексті гуманістичних педагогічних цінностей, формуванню професійних і педагогічних вмінь та навичок самостійної організації, дозволяє остаточно переконатися в правильності вибору майбутньої професії.

Проаналізувавши довідкову літературу (Бусел, 2001; Шинкарук, 2002) вважаємо, що поняття «практика» можна розглядати в контексті активності особистості, її діяльності.

Погоджуючись із думкою М. Вечірко (Вечірко, 2012), під практикою у ЗВО педагогічного спрямування будемо розуміти категорію, що є складовою освітнього процесу та включає в себе ряд цілей: розширення теоретичних знань, активізація професійних умінь та якості особистості, створення підґрунтя для формування педагогічної позиції.

А. Харківська зазначає: «Виробнича та навчальна практика студентів – невід’ємна складова частина освітньо-професійної програми підготовки фахівців, основним завданням якої є якість практичної підготовки випускників за освітніми ступенями: бакалавра та магістра, адже у період проходження різних видів практики у студентів

формуються основи професійних якостей, умінь і навичок» (Харківська, 2018, с. 294).

Проходження різних видів практики здобувачами освіти створює умови для самореалізації, самовираження, самовизначення здобувача освіти як компетентної особистості, здатної працювати в умовах конкуренції і різних типів освітніх установ. Реалізація цілей практичної підготовки дозволяє модернізувати зміст і технологію освіти, що сприяє формуванню фахівця, здатного вирішувати різноманітні соціально-педагогічні завдання. Також під час практики відбувається становлення здобувача освіти як педагога, відбувається формування його педагогічної позиції, удосконалення рівня педагогічної майстерності, вироблення індивідуального методичного стилю, формуються навички рефлексії, посилюється прагнення до самовдосконалення та саморозвитку.

Рівень сформованості професійних якостей під час проходження практики та її результативність загалом залежить від організації практики, від того, наскільки кожен її учасник (здобувач освіти, викладач-керівник практики) знає і розуміє цілі, завдання та обов'язки.

Досліджуючи особливості організації практичної підготовки здобувачів освіти доцільно врахувати думку Л. Кравець (Кравець, 2012) щодо важливості особистісно-діяльнісного підходу, оскільки він є основою організації практики у закладах освіти педагогічного спрямування і забезпечує входження здобувача освіти у різні види діяльності.

Відповідно до логіки нашої наукової розвідки розглянемо професійні якості, що формуються під час проходження практики.

Погоджуємось із Н. Кислою (Кисла, 2013) щодо значущості якостей, набутих особистістю під час практичної підготовки, уважаємо, що професійне мислення, професійна спрямованість, експресивність, комунікативність, пов'язані з отриманням спеціальних знань, умінь, способів мислення, методів діяльності у на стадії здобуття фахової освіти є підґрунтям ефективної інноваційної професійної діяльності.

Таким чином, практична підготовка здобувачів освіти є важливою умовою формування професійних якостей фахівця, оскільки під час проходження практики майбутні педагоги перебувають у реальному освітньому середовищі та виконуючи функціональні обов'язки вчителя, вихователя набувають власний педагогічний досвід та закладають основи педагогічної майстерності. Під основними професійними якостями педагога будемо розуміти: професійне мислення, професійну спрямованість, комунікативні якості, організаційні якості, критичний погляд на свої знання, зацікавлення долею дітей, здібність до передбачення та прогнозування, готовність до розумового ризику в професійній діяльності, цілеспрямованість, допитливість, необхідність самореалізації, захопленість творчим процесом, стриманість, вимогливість, спостережливість.

Досліджуючи сучасні аспекти практичної підготовки у ЗВО цінними є праці, присвячені використанню технологій дистанційного навчання під час проходження практики здобувачами освіти.

Досвід використання онлайн-платформ, що забезпечують комунікацію між здобувачами освіти та керівниками практики висвітлено у праці Ж. Колоскової та Н. Назаренко: «практиканту було рекомендовано розробляти та розміщувати на вказаних платформах тести для учнів з використанням Google-форм або онлайн-ігор (наприклад, LearningApps.org). Посилання на ресурс, де розміщується матеріал, студент мав передавати старості групі, яка уклала список усіх студентів з адресами інтернет-посилань та передавала його на кафедру» (Колоскова & Назаренко, с. 79).

Врахування даних рекомендацій сприятиме посиленню комунікації між викладачем та здобувачами освіти, дітьми, що дозволяє вирішити питання ефективного зворотнього зв'язку між учасниками освітнього процесу.

Проаналізувавши науковий доробок Т. Белан та спираючись на власний досвід, вважаємо, що проведення настановчих і підсумкових конференцій з практики за допомогою платформи ZOOM дозволяє залучити більшість здобувачів освіти, що посилює мотивацію, налаштовує їх на проведення занять, формує навички рефлексії та впевненості у правильності виборі професії (Белан, 2021)

Заслугує на увагу науковий доробок Н. Безлюдної та Н. Дудник, у якому надано інформацію про сайти, які можна переглядати у будь-який зручний час: «канал Міністерства освіти і науки України <https://www.youtube.com/c/MONUKRAINE>, курси платформ Prometheus <https://prometheus.org.ua/>, EdEra <https://www.ed-era.com>» (Безлюдна & Дудник, 2021, с. 31).

Вищезазначені сайти будуть корисні тим практикантам, які мають труднощі із інтернет-забезпеченням та не завжди можуть підключатись до мережі у визначений час.

Практика у ЗВО є важливою складовою освітнього процесу. Під час проходження практики відбувається розвиток професійної самосвідомості, набуття необхідних умінь та навичок для здійснення педагогічної діяльності, вироблення індивідуального стилю. Практика дозволяє сформуванню методичну рефлексію, сприяє підвищенню культури педагога, а також є умовою формування професійних якостей. Використання технологій дистанційного навчання під час проходження практики дає можливість набуття здобувачам освіти нових умінь та навичок. Перспективою подальших досліджень є дослідження інноваційних методів підготовки здобувачів освіти другого (магістерського) рівня під час практики.

Список використаної літератури

- 1. Великий** тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
- 2. Філософський** енциклопедичний словник / ред. колегія : В. І. Шинкарук та ін.; Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
- 3. Вечірко М. С.** Педагогічна практика як одна із умов формування професійного самовизначення майбутнього вчителя філології. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2012. № 3-4. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3610/1/Vechirko%20M.S.pdf> (дата звернення: 19.10.2021).
- 4. Харківська А. А.** Організація та контроль проходження практики майбутніми педагогами в закладах освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2018_2_57 (дата звернення 19.10.2021).
- 5. Кравець Л. М.** Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. № 55. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1255/1/Kravets.pdf>.
- 6. Кисла Н. С.** Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість педагога. *Наукові пошуки*. 2013. Вип. 9. URL : <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/2-9.pdf#page=29> (дата звернення 19.10.2021).
- 7. Колоскова Ж. В., Назаренко М. П.** Виробнича (педагогічна) практика студентів закладів вищої освіти у реаліях дистанційного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 195. С. 77–81.
- 8. Белан Т. Х.** Навчальна пропедевтична практика майбутніх вчителів технологій в умовах дистанційного навчання. *The II International Science Conference on Science and practical Technologies. International Science Group*, 2021. С. 361.
- 9. Безлюдна Н., Дудник Н.** Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до проходження педагогічної практики в умовах дистанційного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 1 (5). С. 26–32.

References

- 1. Busel, V. T.** (Eds.). (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
- 2. Filosofskiyi entsyklopedychnyi slovnyk** [Philosophical encyclopedic dictionary]. (2002). Red. kolehiia: V. I. Shynkaruk ta in. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
- 3. Vechirko, M. S.** (2012). *Pedahohichna praktyka yak odna iz umov formuvannia profesiinoho samovyznachennia maibutnoho vchytelia filolohii* [Pedagogical practice as one of the conditions for the formation of professional self-determination of the future teacher of philology]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National*

Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, 3-4. Odesa: PNPu im. K. D. Ushynskoho. Retrieved from <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3610/1/Vechirko%20M.S.pdf> (data zvernennia: 19.10.2021) [in Ukrainian].

4. Kharkivska, A. A. (2018). Orhanizatsiia ta kontrol prokhodzhennia praktyky maibutnimy pedahohamy v zakladakh osvity [Organization and control of internships by future teachers in educational institutions]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of the Nikolaev National University named after V. O. Sukhomlinsky. Pedagogical sciences*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2018_2_57 (data zvernennia: 19.10.2021) [in Ukrainian].

5. Kravets, L. M. (2012). Pedahohichna praktyka yak chynnyk profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia [Pedagogical practice as a factor in the professional development of future teachers]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 55. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1255/1/Kravets.pdf> (Last accessed: 19.10.2021) [in Ukrainian].

6. Kysla, N. S. (2013). Hotovnist do innovatsiinoi diialnosti yak vazhlyva profesiina yakist pedahoha [Willingness to innovate as an important professional quality of a teacher]. *Naukovi poshuky – Scientific research*, 9. Retrieved from <http://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/2-9.pdf#page=29> (Last accessed: 19.10.2021) [in Ukrainian].

7. Koloskova, Zh. V., & Nazarenko, M. P. (2021). Vyrobnycha (pedahohichna) praktyka studentiv zakladiv vyshchoi osvity u realiiakh dystantsiinoho navchannia [Industrial (pedagogical) practice of students of higher education institutions in the realities of distance learning]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Proceedings. Series: Pedagogical sciences*, 195, 77-81 [in Ukrainian].

8. Belan, T. Kh. (2021). Navchalna propedeutychna praktyka maibutnikh vchyteliv tekhnolohii v umovakh dystantsiinoho navchannia [Educational propaedeutic practice of future teachers of technology in the conditions of distance learning]. *The II International Science Conference on Science and practical Technologies. International Science Group*. (p. 361). [in Ukrainian].

9. Bezliudna, N., & Dudnyk, N. (2021). Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovi shkoly do prokhodzhennia pedahohichnoi praktyky v umovakh dystantsiinoho navchannia [Preparation of the future primary school teacher for pedagogical practice in the conditions of distance learning]. *Psyholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of the modern school*, 1 (5), 26-32 [in Ukrainian].

Капустіна О. І., Бакуменко Т. К. Сучасні аспекти практичної підготовки у закладі вищої освіти

У статті розглянуто сучасні аспекти практичної підготовки здобувачів освіти як важливої умови формування професійних якостей фахівця. Встановлено, що практична підготовка здобувачів освіти орієнтує їх на пізнання педагогічних явищ, фактів, закономірностей і принципів навчання і виховання, дозволяє оцінити здобувачам освіти

ступінь власної готовності до здійснення самостійної педагогічної діяльності. Наголошено на проблемах, що виникають під час проходження практики з використанням технологій дистанційного навчання та запропоновано шляхи їх вирішення. Зроблено висновок, що практична підготовка дійсно є важливою умовою формування професійних якостей фахівця, тому під час проходження практики здобувачі освіти, виконуючи функціональні обов'язки педагога, набувають власний педагогічний досвід. Визначено основні професійні якості: професійне мислення, професійну спрямованість, комунікативні якості, організаційні якості, критичний погляд на свої знання, зацікавлення долею дітей, здібність до передбачення тощо.

Ключові слова: практична підготовка, здобувач освіти, заклад вищої освіти, професійні якості, фахівець.

Капустина Е. И., Бакуменко Т. К. Современные аспекты практической подготовки в высшем образовании

В статье рассмотрены современные аспекты практической подготовки как важного условия для формирования профессиональных качеств специалиста. Установлено, что практическая подготовка ориентирует на познание педагогических явлений, фактов, закономерностей и принципов обучения и воспитания, позволяет оценить соискателям образования степень готовности к осуществлению самостоятельной педагогической деятельности. Отмечены проблемы, возникающие при прохождении практики с использованием технологий дистанционного обучения и предложены пути их решения. Сделан вывод, что практическая подготовка действительно является важным условием формирования профессиональных качеств специалиста, поэтому при прохождении практики соискатели образования, выполняя функциональные обязанности педагога, приобретают собственный педагогический опыт. Определены основные профессиональные качества: профессиональное мышление, профессиональная направленность, коммуникативные качества и т.п.

Ключевые слова: практическая подготовка, студент, высшее образование, профессиональные качества, специалист.

Kapustina O. I., Bakumenko T. K. Modern aspects of practical training in higher education

The article considers the issue of practical training of students as an important condition for the formation of professional qualities of a specialist. It is emphasized that the process of training in a pedagogical institution of higher education should focus on the acquisition of theoretical knowledge, development of the teacher, his professional and personal qualities, and practice – on a combination of theory and practical skills. It is established that the practical training of students orients them to the knowledge of pedagogical phenomena, facts, patterns and principles of

teaching and education, allows students to assess the degree of their own readiness to carry out independent pedagogical activities. It is investigated that the issues of practical training in higher education are covered by modern scientists in various aspects. It is generalized that the practice – method of research of the educational process by trainees, which aims to develop skills and abilities that are necessary in future professional activities, as well as to consolidate theoretical knowledge and learn to apply them in working with children. The responsibilities of teachers-supervisors and students during the internship are formulated. It is concluded that practical training is really an important condition for the formation of professional qualities of the specialist, so during the internship, students, performing the functional duties of a teacher, gain their own pedagogical experience. The main professional qualities are defined: professional thinking, professional orientation, communicative qualities, organizational qualities, critical view of one's knowledge, interest in children's destiny, ability to anticipate and predict, etc.

Key words: practical training, applicant, student, professional qualities, specialist.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2021 р.

Прийнято до друку 26.11.2021 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Починкова М. М.

Наукове видання

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

№ 8 (346) листопад 2021
Частина II

Відповідальні за випуск:
к. п. н., доц. **Мордовцева Н. В.**
к. філол. н., доц. **Мельник Л. В.**

Здано до склад. 26.10.2021 р. Підп. до друку 26.11.2021 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 41,50. Наклад 200 прим. Зам. № 193.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. т/ф: (06461) 2-16-02.
e-mail: luginiv.info.edu@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.